

Кондратюк А.А.,
науковий співробітник
Українського науково-методичного
центру практичної психології і соціальної роботи,
pidove@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-1223-3672

ВПЛИВ ВІЙНИ НА НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС: ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Сучасний ритм життя, зростання вимог до якості освіти та навчальних досягнень ставлять учасників освітнього процесу перед значними труднощами і стресом у їх професійній та освітній діяльності. Війна може мати значний вплив на навчальний процес. Як відомо, війна порушує нормальне функціонування шкіл і навчальних закладів, що призводить до переміщення учнів і вчителів, руйнування інфраструктури та втрати освітніх ресурсів. Тому важливо визначити можливі впливи та шукати якомога більше шляхів їхнього нівелювання і підвищення добробуту учасників освітнього процесу.

На мою думку основний вплив війни для навчання включають наступне:

1. Зниження доступності освіти: військові конфлікти можуть призвести до знищення шкіл, університетів та інших освітніх установ, а також до вимушених переселень та переміщень людей. Це може призвести до тимчасового або постійного припинення навчання для багатьох учнів і студентів.

2. Загроза безпеці: війна створює небезпеку для безпеки навчальних закладів. Існує ризик бомбардувань, терористичних актів та інших форм насильства, що може спричинити травми або смерть студентам та викладачам і призвести до зниження мотивації відвідувати уроки.

3. Зміна навчальних програм: у період війни може відбутися реорганізація навчання та зміна змісту навчальних програм. Наприклад, можуть бути введені особливі предмети, пов'язані з військовими знаннями та допомогою потерпілим. Також можуть бути скорочені години навчання або змінено порядок вивчення предметів.

4. Відсутність учителів: воєнні дії можуть призвести до того, що багато вчителів будуть вимушені залишити свої посади або евакуюватися з місця проживання. Це може призвести до відсутності відповідного навчання та недостатньої підтримки вчителів під час воєнних дій.

5. Психологічні наслідки: війна може призвести до травм та стресу учнів і викладачів. Це може вплинути на їх здатність до концентрації, навчання та сприймання інформації. Воєнні дії, бачення насильства та втрати

близьких можуть призвести до тривожності, депресії та посттравматичного стресового розладу.

6. Навчальні втрати. Це будь-які втрати знань, умінь, навичок та/або уповільнення чи переривання академічного прогресу через паузи в навчанні конкретного учня.[1, с. 4].

Щоб вирішити ці освітні проблеми, можна розглянути кілька підходів:

1. Надання тимчасових або альтернативних освітніх установ: у районах, які постраждали від війни, можна створити тимчасові школи або альтернативні навчальні простори для забезпечення безперервності освіти. Ці установи можна оснастити необхідними ресурсами та укомплектувати підготовленими вчителями.

2. Психосоціальна підтримка. Можливо, учасники війни пережили травму та потребують психосоціальної підтримки, щоб подолати емоційні та психологічні проблеми, з якими вони стикаються. Інтеграція консультаційних послуг в освітню систему може допомогти задовольнити ці потреби та створити сприятливе середовище для навчання. Отже, слід формувати шляхи вдосконалення або ж розвитку психологічних служб. [4].

3. Гнучкі можливості навчання: визнаючи різноманітні потреби та обставини учасників війни, можна запровадити гнучкі варіанти навчання, такі як дистанційне навчання, онлайн-навчання або програми професійної підготовки. Ці альтернативи можуть забезпечити доступну та актуальну освіту для осіб, які, можливо, не зможуть відвідувати традиційні школи.[5, с. 127-135].

4. Співпраця та партнерство: всеукраїнські організації та міжнародні агентства можуть співпрацювати, щоб надавати ресурси, експертизу та фінансування для підтримки освітніх ініціатив для учасників війни. Партнерство може допомогти забезпечити скоординований і комплексний підхід до вирішення освітніх проблем.

5. У подоланні наслідків стресу в освітній діяльності також важливо враховувати самопізнання та саморегуляцію. Потрібно бути усвідомлювати свої власні емоції та реакції на стресові ситуації. Розвиток навичок саморегуляції, таких як глибоке дихання, медитація, фізична активність або заняття хобі, може допомогти знизити рівень стресу та підтримати психічне здоров'я.

6. Підвищення якості освіти: необхідно забезпечити високу якість освіти, щоб діти отримували якісні знання і навички, що необхідні для їх подальшого розвитку. Це може включати підвищення кваліфікації вчителів, активне використання інтерактивних методів навчання та обладнання навчальних закладів сучасними технологіями.

7. Партнерство з родинами та громадою: важливо встановити активне партнерство з родинами дітей та місцевою громадою. Це може включати організацію батьківських зборів, тренінгів для батьків, залучення батьків до прийняття рішень щодо освіти, а також залучення громадських організацій і бізнесу до сприяння освіті.

Важливо зазначити, що конкретні реалізовані рішення можуть відрізнятися залежно від контексту та доступних ресурсів. Необхідно докласти зусиль, щоб зробити освіту пріоритетним як фундаментальне право для всіх людей, у тому числі тих, хто постраждав від війни, і пристосувати заходи для задоволення їхніх унікальних потреб.

Отже, війна може призвести до значних перешкод у навчальному процесі і вплинути на якість та доступність освіти. Це може мати довгострокові наслідки для розвитку суспільства та добробуту його громадян.

Література

1. Бичко Г., Терещенко В. Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання: Український центр оцінювання якості освіти, 2023 <http://surl.li/gkswk>
2. Кремень, В.Г. (ред.). (2021). Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (До 30-річчя незалежності України): монографія (В.Г.Кремень, ред.). Національна академія педагогічних наук України. Київ: КОНВІ ПРІНТ. <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>
3. Освіта в умовах війни: реалії, виклики та шляхи подолання: матеріали II Форуму академічної спільноти (20–24 червня 2022 року, м. Дніпро; Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури») / Упоряд. М. В. Савицький, І. П. Мамчич. Дніпро: ДВНЗ «ПДАБА», 2022. 152 с.
4. Панок, В.Г. (2020). Концепція психологічного супроводу освітніх реформ у діяльності психологічної служби. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 2(1), 1-16. <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/68>
5. Учитель І. Б. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібник [електронне видання] / І. Б. Учитель, М. В. Сурякова, І. Б. Батраченко. Дніпро: Середняк Т. К., 2021. 162 с.